

ня інформаційної безпеки економічних об'єктів, а саме, підвищення усталеності інформаційних систем підприємств на основі забезпечення усталеності процесів взаємодії інформаційних полів суб'єктів загроз і інформаційних інфраструктур економічних об'єктів, нейтралізація впливу суб'єктів загроз або зниження їхнього рівня в результаті навмисних превентивних дій тощо.

Подальший розвиток понятійного апарату пов'язаний з уточненням таких понять як «інформаційна війна», «інформаційна зброя», а також розробкою стратегій і механізмів протидії їм на його основі.

Список літератури: 1. Петренко С.А., Возможная методика построения системы информационной безопасности предприятия // Прогноз финансовых рисков/ www.bre.ru. 2. Лазарева С.Ф. Економіка та організація інформаційного бізнесу. К., 2002. 3. Петренко С.А., Попов Ю.И. Оценка затрат на информационную безопасность. S.petrenko@confident.spb.ru. 4. Алексеева И.Ю., Авчаров И.В., Вотрин Д.С., Стрельцов А.А. и др. Информационные вызовы национальной и международной безопасности/ Под общ. ред. А.В. Федорова и В.Н. Цыгичко. М., 2001. 5. Прокоф'єва Д.М. Підприємницьке шпигунство в системі інформаційних злочинів // Український центр інформаційної безпеки / www.bezpeka.com/library/lib_aspect.html. 6. Почепцов Г.Г. Информационные войны. М., 2000.

Надійшла до редколегії 12.02.04

О.О. Теличкін

СУБ'ЄКТИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ МІСІЙ НА КОРИСТЬ МИРУ

Досвід діяльності з розв'язання конфліктів в Афганістані, Іраку, Палестині свідчить, що підтримання міжнародного миру і безпеки значною мірою залежить від можливостей світової спільноти підтримувати правопорядок у зоні відповідальності міжнародної місії. В операціях на користь миру правоохоронні функції можуть виконувати різноманітні структури: військова поліція збройних сил ООН, інших міжнародних/регіональних організацій, коаліцій держав або окремих держав; цивільна поліція ООН, інших міжнародних/регіональних організацій, коаліцій держав або окремих держав; підрозділи з реформування судових та правоохоронних органів; підрозділи з контролю за дотриманням прав людини; служби безпеки ООН та інших міжнародних/регіональних організацій; підрозділи моніторингу політичного становища; міжнародні судові органи тощо.

У перших, монофункційних операціях із розв'язання інтердержавних конфліктів завдання щодо забезпечення правопорядку в зоні відповідальності місії покладалися на особовий склад збройних сил ООН. Наприклад, під час проведення операції з підтримання миру «Перші надзвичайні збройні сили ООН» з 6073 військовослужбовців, дислокованих у зоні Суецького каналу з метою роз'єднання єгипетських та ізраїльських військ, лише менш ніж 60 % особового складу було задіяно за прямим призначенням, у той час як решта застосовувалася для інших, у тому числі поліцейських, функцій. Зокрема, в завдання військовослужбовців входило затримання осіб, які

вчинили правопорушення в зоні роз'єднання сторін, та їх передача єгипетській поліції [1, pp.198–204].

До складу військових контингентів більшості країн, залучених до участі в операціях ООН з підтримання миру, як обов'язковий елемент входять підрозділи військової поліції (ВП). Функції цих підрозділів полягають, як правило, в забезпеченні охорони правопорядку в місцях дислокації військових/поліцейських контингентів (наприклад, здійснення контролю за дотриманням правил дорожньої безпеки працівниками місії); боротьбі з масовими безладдями серед місцевого населення тощо [2, p.83]. Військова поліція ООН має право на короткочасне затримання правопорушників та проведення відповідного розслідування [3, p.197]. Повноваження військової поліції ООН обмежуються, як правило, тільки персоналом Організації Об'єднаних Націй, а також працівниками місії з числа місцевого населення.

Військова поліція збройних сил міжнародних/регіональних організацій, коаліцій держав та окремих держав використовується в операціях з примушення до миру. Умови, в яких діють ВП цієї категорії, відрізняються від умов класичної операції з підтримання миру у першу чергу нестабільним військово-політичним становищем і, як наслідок, високою вірогідністю поновлення військових дій. З урахуванням цих обставин у поліфункціональних операціях завдання військової поліції, як правило, більш різноманітні. Наприклад, згідно з п. «d» параграфу 9 Резолюції Ради Безпеки ООН 1244 від 10 червня 1999 р., на багатонаціональні збройні сили до розгортання підрозділів цивільної поліції ООН покладалися завдання із забезпечення правопорядку на території Косово. В операціях з підтримання миру на території Боснії і Герцеговини, починаючи з 1995 р., крім своїх традиційних функцій, ВП виконує також такі завдання, як: силова підтримка діяльності міжнародної цивільної поліції та представництв міжнародних організацій (через роззброєння, в разі необхідності, працівників поліції країни перебування, перевірку службових приміщень місцевих правоохоронних органів, забезпечення свободи пересування шляхом ліквідації незаконних дорожніх патрулів місцевої поліції тощо); охорона місць дислокації військових підрозділів із складу багатонаціональних Сил із стабілізації (СЗС) і, в разі необхідності, представництв інших міжнародних інституцій, а також стратегічних об'єктів (мостів, переправ, аеродромів тощо), розташованих у зоні відповідальності місії; контроль за переміщенням військових/воєнізованих поліцейських контингентів країни перебування; патрулювання зони відповідальності національних контингентів СЗС; збір інформації розвідувального характеру; підтримання контактів з правоохоронними органами країнами перебування; проведення, в разі необхідності, операцій з охорони правопорядку; участь у затриманні військових злочинців тощо [4, p.13]. На відміну від військової поліції ООН, військова поліція сил примушення до миру має певні владні повноваження стосовно місцевого населення, військовослужбовців, працівників поліції країни перебування тощо [5, p.18–1].

Підрозділи з реформування судових органів країни перебування місії (PCO) повинні сприяти створенню ефективної, незалежної, неупередженої та багатонаціональної системи правосуддя, яка є необхідною умовою національного примирення та створення атмосфери взаємного довір'я у пост-

конфліктний період. Підрозділи РСО зосереджують свої зусилля на створенні ефективної системи управління органами юстиції, прокуратури та пенітенціарною системою; визначенні основних напрямків розвитку системи правосуддя; розробці законодавства; підготовці та перепідготовці кадрів для судових та правоохоронних органів; реформуванні пенітенціарної системи; перегляді чинного законодавства з метою його гармонізації відповідно до вимог міжнародного права [6, пара. 67–75].

Основне завдання служби безпеки ООН – забезпечення безпеки персоналу місії. На службу безпеки можуть бути покладені наступні основні функції: розробка плану евакуації цивільних компонентів місії; забезпечення безпечних умов життєдіяльності її персоналу; розслідування пригод, пов'язаних з персоналом ООН або нанесенням шкоди майну місії; забезпечення фізичної охорони вищих посадових осіб місії тощо. Контакти з місцевими правоохоронними органами зазвичай мінімальні і обмежуються отриманням первинної інформації щодо факту пригоди. Функції служб безпеки інших міжнародних організацій аналогічні завданням служби безпеки ООН. Разом з цим, на них можуть бути покладені й інші завдання: наприклад, розроблення комплексних планів забезпечення безпеки під час проведення виборів.

Підрозділи ООН з моніторингу політичного становища можуть спостерігати за розвитком розслідування місцевою поліцією злочинів, вчинених на політичному підґрунті. Але ніяких владних повноважень стосовно місцевих правоохоронних органів працівники підрозділів моніторингу не мають.

Міжнародні кримінальні трибунали грають активну роль у врегулюванні конфліктів у колишній Югославії та Руанді. Вирішується питання щодо створення Спеціального суду по Сьєрра-Леоне [7]. Міжнародний кримінальний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за геноцид та інші порушення міжнародного гуманітарного права, вчинених на території Руанди, заснований резолюцією Ради Безпеки ООН 995 від 8 листопада 1994 р., виніс обвинувальні акти відносно тридцяти шести осіб [8]. До компетенції Міжнародного трибуналу для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинених на території колишньої Югославії, створеного на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН 808 від 22 лютого 1993 р. і 827 від 25 травня 1993 р., входять серйозні порушення Женевської конвенції від 12 серпня 1949 р., порушення законів та звичаїв війни, перелік яких співпадає з переліком Гаагської конвенції про закони та звичай сухопутної війни 1907 р., злочини геноциду, злочини проти людства [9, сс.532–535]. 1 липня 2002 р. набрав сили Римський статут Міжнародного кримінального суду, прийнятий скликаного за рішенням 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН Дипломатичною конференцією повноважних представників під егідою Організації Об'єднаних Націй 17 липня 1998 р. у Римі. Згідно зі ст.ст. 1, 25 статуту Суд уповноважений здійснювати юрисдикцію стосовно осіб, відповідальних за найбільш серйозні діяння, що викликають стурбованість міжнародної спільноти, а саме: злочини геноциду, злочини проти людства, воєнні злочини, злочини агресії (ст. 5) [10].

Діяльність ООН з підтримання і відновлення миру, спрямована на врегулювання інтрадержавних конфліктів, продемонструвала потребу в наявності у структурі місії спеціальних формувань, відповідальних за підтримання правопорядку [11, р. 298]. Уперше міжнародна спільнота взяла на себе керівництво місцевими правоохоронними органами в місії ООН «Сили безпеки ООН у Західній Новій Гвінеї» (1962–1963 рр.), запросивши до участі в операції англійських та філіппінських поліцейських [12, р. 294–295]. Під час проведеної в 1960–1964 рр. «Операції ООН у Конго» на поліцейські контингенти з Гани та Нігерії були покладені завдання із забезпечення правопорядку в країні перебування. Поява самого терміна «цивільна поліція ООН» (ЦП ООН) пов'язане із застосуванням у 1964 р. в операції «Сили ООН з підтримання миру на Кіпрі» міжнародного поліцейського формування [13, р.2]. Зламним моментом в історії міжнародної правоохоронної діяльності на користь миру вважається місія ООН в Намібії «Група ООН з надання допомоги в перехідний період» (1989–1990 рр.), коли на перший план вийшли питання цивільного характеру, а основним структурним елементом місії став поліцейський компонент [14, р.20]. Усі наступні широкомасштабні операції ООН з підтримання миру, пов'язані з урегулюванням інтрадержавних конфліктів, не проводилися без участі цивільної поліції. У 1999 р. в операціях ООН у Східному Тиморі та Косово міжнародна спільнота взяла на себе відповідальність щодо забезпечення внутрішньої безпеки в країні перебування, наділивши персонал міжнародної поліції необхідним обсягом правозастосовних повноважень та розгорнувши підрозділи спеціальної поліції.

Досвід останніх десятиріч щодо врегулювання конфліктів, які загрожують міжнародному миру і безпеці, свідчить, що їх розв'язування неможливе без вирішення питання забезпечення правопорядку в зоні відповідальності міжнародної місії. Функції суб'єктів діяльності з відновлення міжнародного миру і безпеки правоохоронного характеру можуть виконувати різні структурні елементи місії на користь миру, але провідна роль належить компоненту цивільної поліції.

Список літератури: 1. Stjernfelt B. The Sinai Peace Front. UN Peacekeeping Operations in the Middle East, 1973–1980. London, New York, 1992. 2. Nordic UN tactical manual. Volume 1. – Jyvaskyla, 1992. 3. Model Status-of Forces Agreement Between the United Nations and Host Countries // Nordic UN Stand-by Forces. Fourth Edition. – Helsingfors, 1993. 4. Guardia Civil in SFOR. SFOR Informer. April 26, 2000. 5. Joint Military Commission Policy and Planning Guidance Handbook, 6th Edition. 12 January 1998. 6. Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (12 July 1999): Interoffice Memorandum. Pristina: United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, 1999. 7. Доклад Генерального секретаря об учреждении специального суда по Сьерра-Леоне от 4 октября 2000 г. S/2000/915 // The Advanced Course: Issues in Modern Peacekeeping / Handout. Pearson Peacekeeping Centre, 2001. 8. The United Nations and Rwanda, 1993–1996. The United Nations Blue Books Series, Volume X. New York: United Nations. Department of Public Information, 1996. 9. Устав Международного трибунала для судебного преследования лиц, ответственных за серьезные нарушения международного гуманитарного права, совершенные на территории бывшей Югославии. Извлечение // Международное гуманитарное право в документах. Составители: Ю.М. Колосов и И.И. Котляров. М., 1996. 10. Rome Statute of

the International Criminal Court < http://www.un.org/law/icc/statute/99_corr/preamble.htm. 11. Peacekeeper's Handbook / International Peace Academy New York. Oxford. Toronto. Sydney. Paris. Frankfurt: Pergamon Press, 1984. 12. William J. Durch. UN Temporary Executive Authority// The Evolution of UN Peacekeeping. Ed. by William J. Durch. MacMillan. 13. Harry Broer, Michael Emery. Civilian Police in United Nations Peacekeeping Operations. Draft. 14. United Nations Peace-Keeping. United Nations Department of Public Information. New York. DPI/1827 – August 1996.

Надійшла до редколегії 08.01.04

М.М. Хміль

ВИДИ ЗЛОВЖИВАНЬ ПРАВОМ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Юридична практика на відміну від юридичної науки «не любить» оцінних понять, оскільки вони призводять до розбіжностей при тлумаченні, а отже, до різнобою у правозастосуванні. У цьому зв'язку ще давньоримські юристи застерігали, що «усяка дефініція зв'язана з ризиком» («*omnis definitio in jure periculosa est*»).

Чинне законодавство України, присвячене питанням зловживання правом, унікальне тим, що у жодному з нормативно-правових актів узагалі не надано дефініції «зловживання правом». У той же час у багатьох з них сформульовані переліки діянь, що, на думку вітчизняного законодавця, є зловживаннями правом.¹ Крім того, у законодавстві України вже встановлено відповідальність за певні діяння, що по своїй суті є зловживаннями правом, однак до числа таких формально не віднесені.² Таким чином, сьогодні в Україні поняття та форми зловживання правом у переважній більшості випадків є оцінними поняттями.

Через відсутність ознак складу даного діяння у законодавстві неможливо визначити чіткий перелік меж здійснення суб'єктивного права, вихід за які буде свідчити про зловживання особою своїми правами.³ До сказаного варто також додати, що в законодавстві не передбачено конкретних мір юридичної відповідальності саме за недобросовісне здійснення належного особи права. Це, в свою чергу, призводить до того, що відсутність у законодавстві дефініції «зловживання правом», ознак цього явища, є причиною небажання судових органів виносити рішення, прямо зв'язані з застосуванням цього інституту.

¹ При пошуку нормативних актів по ключовому словосполученню «зловживання правом» у комп'ютерній базі з законодавства «Нормативні акти України» (WWW.NAU.KIEV.UA) видається інформація про те, що у 41-ому нормативно-правовому акті міститься це словосполучення.

² Наприклад, у Кодексі України про адміністративні правопорушення передбачено адміністративну відповідальність за перевищення встановленої швидкості руху транспортного засобу.

³ Під межами здійснення суб'єктивного права розуміється галузевий різновид загальноправових стримуючих стимулів поведінкової активності, покликаних здійснити зовнішній упорядковувачий вплив на мотивацію, способи, засоби та характер використання, закладених у змісті суб'єктивного права можливостей [1, с.13].